

خلاقت دانش آموزان

مؤلفین:

آرزو خداقلی پور

محمد سعید آبادی نژاد

زهرا استحقاق

صدیقه قاسمی نژاد رائینی

رضا زلفی

کد کتاب: ۱۸

عنوان و نام پدیدآور : خلاقیت دانش‌آموزان/ مولفین آرزو خداقلی‌پور... [و دیگران] :
ویراستار الهام اعرج‌خدانی.
مشخصات نشر : تبریز: نشر باکاموز، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری : ۱۶۹ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۹۴۱۹۸-۷-۸
وضعیت فهرست‌نویسی : فیبا
یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۴۸-۱۶۵.
یادداشت : مولفین کتاب حاضر آرزو خداقلی‌پور، مهناز سعیدآبادی‌نژاد، زهرا استحکام،
صدیقه قاسمی‌نژاد رانینی، رضا زلفی.
موضوع: خلاقیت در کودکان
شناسه افزوده: خداقلی‌پور، آرزو، ۱۳۷۳-
رده‌بندی کنگره: BF۴۰۸
رده‌بندی دیویی: ۱۵۳/۳۵
شماره کتابشناسی ملی: ۸۷۶۸۴۷۲
وضعیت رکورد: فیبا

نام کتاب: خلاقیت دانش آموزان

مؤلف: آرزو خداقلی پور، مهناز سعیدآبادی نژاد، زهرا استحکام، صدیقه قاسمی نژاد راینی، رضا زلفی

ناشر: یاکاموز

ویراستار: الهام اعرج خدانی

آماده سازی و امور فنی: تحریریه آرکا کلک آذر (آکا)

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوع چاپ: اول ۱۴۰۱

چاپ و تصحیف: یاکاموز

کد کتاب: ۱۸

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۴۱۹۸-۷-۸

ISBN: 978-622-94198-7-8

حق چاپ محفوظ است.

نشر یاکاموز: تبریز، ۱۷ شهریور قدیم، ساختمان خوارزمی، ط اول، پ ۲/۷۷

☎ ۰۰۴۱-۳۵۵۳۸۲۲۹

📍 @arkakelk

● @ykpub

🌐 www.ykpub.com

مؤسسه آرکا کلک آذر (آکا): تبریز، ۱۷ شهریور قدیم، ساختمان خوارزمی، ط اول، پ ۲/۷۷

☎ ۰۰۴۱-۳۵۵۳۸۲۲۹

📍 @arkakelk

● @arkakelk

🌐 www.arkakelk.com

طبق قانون حمایت از حقوق باسراوان و مؤلفان هر شخص حقیقی و حقوقی که بنام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر و مؤلف، نشر یا عرضه یا تکثیر یا تجدید چاپ نماید، مورد پیگیری جدی قانونی قرار خواهد گرفت و مطابق با جرائم قوانین اسلامی برخورد خواهد شد.

قیمت: ۶۹۰۰۰۰ ریال

فهرست محتوا

مقدمه ۱۰

فصل اول: خلاقیت؛ مفاهیم و تعاریف

دیدگاه‌ها و نظریات خلاقیت.....	۲۱
دیدگاه تورنس.....	۲۱
دیدگاه راجرز.....	۲۴
دیدگاه مزلو.....	۲۵
نظریه شاکتل.....	۲۶
نظریه آمابیل.....	۲۷
دیدگاه اسبورن.....	۲۷
دیدگاه گشتالتیان.....	۲۸
مدل‌های خلاقیت.....	۲۹
طبقه‌بندی خلاقیت.....	۳۱
- خلاقیت اولیه و خلاقیت ثانویه.....	۳۱
- خلاقیت بزرگ و خلاقیت کوچک.....	۳۱
- خلاقیت عالی و خلاقیت معمولی.....	۳۲
- خلاقیت نوآورانه و خلاقیت اختراعی.....	۳۲
رابطه خلاقیت با سن.....	۳۳
اهمیت خلاقیت.....	۳۴
دلایل اهمیت خلاقیت.....	۳۵

۳۵	عوامل تشکیل دهنده خلاقیت
۳۶	- مهارت‌های شناختی
۳۷	- مهارت‌های اجتماعی
۳۸	- عوامل شخصیتی
۳۸	مؤلفه‌ها و عناصر خلاقیت
۴۰	فرایند خلاقیت
۴۱	مراحل خلاقیت
۴۱	عوامل مؤثر بر خلاقیت
۴۲	رابطه خلاقیت با جنسیت
۴۳	خلاقیت و فرهنگ
۴۶	ویژگی‌های افراد خلاق
۴۸	ویژگی‌های دانش‌آموزان خلاق

فصل دوم: آموزش خلاقیت

۵۲	توسعه و گسترش خلاقیت
۵۳	روش‌های پرورش خلاقیت
۶۰	ابزارهای پرورش خلاقیت در کودکان
۶۰	نقاشی
۶۱	تأثیر رنگ‌ها بر تفکر و خلاقیت
۶۲	قصه‌گویی
۶۲	شعر
۶۳	نویسندگی
۶۳	موسیقی
۶۴	هنرهای نمایشی و تئاتر
۶۴	بازی
۶۵	تأثیر بازی در رشد خلاقیت
۶۵	بازی‌های خلاق
۶۵	خلاقیت و محیط کودک
۶۶	محیط و قوه خلاقه کودک
۶۷	محیط و پویایی فیزیکی ذهنی کودک

فصل سوم: معلم خلاق

۷۰	اهمیت و ضرورت خلاقیت و نوآوری در آموزش
۷۰	تفاوت خلاقیت با حل مسئله و تیزهوشی
۷۱	رابطه خلاقیت و آموزش و پرورش
۷۱	آموزش و پرورش خلاق
۷۳	خلاقیت و فعالیت‌های ادراکی
۷۳	آسیب‌شناسی خلاقیت
۷۵	رابطه خلاقیت و پیشرفت تحصیلی
۷۷	نقش معلم
۷۸	ضرورت توانا بودن معلم در عصر دانایی
۸۷	ویژگی‌های معلم در قرن بیست و یکم
۸۹	معلم خلاق و نقش وی در پرورش خلاقیت
۹۲	معلم خلاق و انتظار پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان
۹۳	روحیه معلم، خلاقیت دانش‌آموز
۹۴	روش بارش مغزی
۹۵	الگوی پرورش خلاقیت در مدرسه

فصل چهارم: خلاقیت در کلاس

۱۰۴	اهمیت خلاقیت از منظر آموزشی
۱۰۴	تأثیر محیط کلاس بر خلاقیت
۱۰۵	خلاقیت در مدارس
۱۰۷	ویژگی‌های کالبدی مدارس خلاق
۱۰۸	خلاقیت و یادگیری
۱۰۹	آموزش آفرینندگی

فصل پنجم: پرورش خلاقیت در خانواده

۱۱۲	خلاقیت کودک
۱۱۲	خانواده و خلاقیت کودکان

۱۱۴.....	سبک‌های فرزندپروری و خلاقیت
۱۱۸.....	سبک فرزندپروری آسان‌گیرانه
۱۱۸.....	سبک فرزندپروری بدون دخالت
۱۲۰.....	تنوع فرهنگی در رابطه با فرزندپروری
۱۲۲.....	محل تقاطع خلاقیت

فصل ششم: موانع خلاقیت در محیط مدرسه

۱۲۴.....	موانع خلاقیت
۱۲۴.....	الف) موانع فردی
۱۲۶.....	ب) موانع محیطی
۱۲۷.....	ج) موانع اجتماعی
۱۲۸.....	د) موانع سازمانی

فصل هفتم: نوآوری در آموزش و خلاقیت در یادگیری

۱۳۲.....	ایده‌هایی ساده برای پرورش خلاقیت در کلاس
۱۳۳.....	چرا خلاقیت در کلاس مهم است؟
۱۳۴.....	چگونه می‌توانید خلاقیت را در کلاس درس پرورش دهید؟
۱۳۴.....	۱. طرز فکر
۱۳۴.....	۲. خودارزیابی
۱۳۵.....	۳. پرسیدن سؤالات باز
۱۳۵.....	۴. ایجاد محیط‌های یادگیری انعطاف‌پذیر
۱۳۵.....	۵. تفاوت‌های شخصیتی: فضایی برای همه دانش‌آموزان فراهم کنید
۱۳۶.....	۶. استفاده از روش پیدا کردن مسئله
۱۳۷.....	۷. اجازه دهید فراگیران ریسک کنند و شکست بخورند
۱۳۷.....	۸. ایجاد مدل تلنگر در کلاس
۱۳۷.....	۹. دعوت از کارآفرینان و نوآوران در کلاس درس
۱۳۸.....	۱۰. استفاده از فرآیند طراحی تفکر
۱۳۸.....	۱۱. به‌کارگیری قوه تخیل
۱۳۹.....	۱۲. به‌کارگیری حواس دیگر
۱۳۹.....	۱۳. طرح سؤالات انشعاب‌پذیر

۱۴. شیوه «چه اتفاق می افتاد اگر...؟»..... ۱۴۰
۱۵. به چند طریق مختلف..... ۱۴۰
۱۶. سؤالات مختلف..... ۱۴۰
۱۷. طوفان فکری..... ۱۴۰
۱۸. تکنیک خلاقیت شش کلاه تفکر..... ۱۴۱
۱۹. گردش تخیلی..... ۱۴۳
۲۰. تفکر موازی..... ۱۴۴
۲۱. ارتباط اجباری..... ۱۴۵
۲۲. یک چهارچوب کلاسی منعطف انتخاب کنید..... ۱۴۵
۲۳. یک تم کلاسی داشته باشید..... ۱۴۵
۲۴. یک کتابخانه کلاسی ایجاد کنید..... ۱۴۵
۲۵. ایده ها و اهداف را تجسم کنید..... ۱۴۶
۲۶. فرصت هایی برای بازتاب ایجاد کنید..... ۱۴۶
۲۷. نمایش نقل قول های الهام بخش..... ۱۴۶
۲۸. کلاس مجازی خود را زنده کنید..... ۱۴۶
۲۹. تدریس خود را بیرون ببرید..... ۱۴۶
۳۰. مواد آموزشی چندرسانه ای را معرفی کنید..... ۱۴۷
۳۱. از یادگیری عملی حمایت کنید..... ۱۴۷
۳۲. قالب های خارج از چارچوب تکالیف را تشویق کنید..... ۱۴۷
۳۳. فرهنگ های مختلف را کاوش کنید..... ۱۴۷
۳۴. طنز را در کلاس درس خود بگنجانید..... ۱۴۸
۳۵. از دانش آموزان بخواهید روزنامه نگاری خلاقانه را تمرین کنند..... ۱۴۸
۳۶. بیشتر از رنگ استفاده کنید..... ۱۴۸
۳۷. عمل کنید..... ۱۴۸
۳۸. تمرینات تیم سازی..... ۱۴۹
۳۹. با پاداش و تقدیر در دانش آموزان انگیزه ایجاد کنید..... ۱۴۹
۴۰. برنده شدن کلاس را با تشریفات خاصی جشن بگیرید..... ۱۴۹
- آینده آموزش..... ۱۴۹
- منابع..... ۱۵۱

یکی از مواردی که امروزه توجه بسیاری از روان‌شناسان را به خود جلب کرده، مسئله خلاقیت کودکان است، در طول تاریخ، خلاقیت به‌منابه جلوه‌ای از الهامات عرفانی بوده و تنها در دوران مدرن است که خلاقیت به موضوعی برای مطالعات تحقیقی تبدیل می‌شود. امروزه طبق یک نظر علمی، خلاقیت شامل تولید چیزی است که نو، متفاوت، نوآورانه و درعین حال مفید و مرتبط و مناسب برای انجام یک کار باشد (دورون^۱، ۲۰۱۶). طبق تئوری‌ها و مطالعات متمرکز بر توسعه خلاقیت، خلاقیت قابلیت طبیعی در هر شخص با سطوح و سبک‌های مختلف است که شامل کودکان نیز می‌شود. تورنس^۲ نیز به اهمیت توسعه خلاقیت در میان کودکان در همه جنبه‌های زندگی اشاره می‌کند و اطمینان می‌دهد که اگر هیچ اهمیتی به توانایی‌های خلاقیتی کودکان داده نشود، آنگاه انرژی آن‌ها هدر می‌رود و به کار گرفته نمی‌شود و این منجر به وابستگی کودکان به دیگران می‌شود و ممکن است به نوعی اختلال شخصیتی منجر شود (الدبابنه الماسا، اولیمت^۳، ۲۰۱۴). در آخردسالی، تمامی کودکان استعداد خلاق خود را در قالب فعالیت‌های مختلفی بروز و بسط و گسترش می‌دهند؛ ازجمله آنکه آن‌ها به‌طور طبیعی بازی می‌کنند، آواز می‌خوانند، نقاشی می‌کشند، قصه و داستان‌هایی را حکایت می‌کنند، سؤالات متنوع می‌پرسند و معما می‌سازند. با وجود این، برخی چنین فعالیت‌هایی را شاهدهی بر توسعه خلاقیت کودکان می‌دانند و برخی نیز به این مسئله که فعالیت‌های کودکان تمامی ابعاد خلاقیت را در بر دارد، به دیده تردید نگریسته‌اند؛ یعنی این رفتارها باید ویژگی‌هایی داشته باشند که بتوان آن‌ها را خلاق نامید. از طرفی، خلاقیت در قالب ویژگی‌ها و خصوصیات شخص، فرایند خلاق، محصول و تولیدات خلاق بررسی می‌شود و درباره کودکان بر فرایند خلاق تأکید می‌شود تا تولید خلاق (کیافر و اصغری، ۲۰۱۴). بدین ترتیب، نکته حائز اهمیت این است که باید به بارور کردن خلاقیت کودکان به شیوه‌های مناسب توجه شود؛ به گونه‌ای که بتوان اثرات مثبت آن را در بسیاری از رفتارهای کودک تشخیص داد، زیرا خلاقیت عاملی

1 Doron

2 Torrance

3 Al Dababneh, al-Masa, Oliemat

اساسی در پیشرفت و توسعه جامعه محسوب می‌شود. از آنجاکه می‌توان از طریق آموزش بستر مناسبی را برای شکوفایی خلاقیت در افراد و به‌ویژه در کودکان مهیا کرد، بنابراین با بهره‌مندی از امکانات مناسب می‌توان تلاش‌های هدفمندانه‌ای برای پرورش کودکان خلاق انجام داد (فزائی و عشایری، ۱۳۹۷).

خلاقیت از پیچیده‌ترین و عالی‌ترین جلوه‌های اندیشه انسانی است که در رشد و تکامل فرد و تمدن بشری نقش مؤثری دارد و زیربنای اختراعات و دستاوردهای هنری و علمی به شمار می‌رود (سوح^۱، ۲۰۱۷)، خلاقیت در علم، هنر، ادبیات و سایر جنبه‌های فرهنگ و تمدن همواره مورد احترام انسان‌ها بوده است و به همین سبب پرورش استعداد های خلاق، همانند پرورش توانایی حل مسئله، یکی از هدف‌های مهم آموزش و پرورش به شمار می‌آید (باقرزاده گل مکانی و همکاران، ۱۳۹۴). خلاقیت نقش حیاتی در بهبود و تکامل زندگی انسان‌ها دارد به همین دلیل خلاقیت عامل مهمی در بقای جوامع در محیط پرقاب‌ت کنونی و مملو از مسائل و مشکلات است (پنگ^۲ و همکاران، ۲۰۱۷). به نقل از راهبر و همکاران، (۱۳۹۶)، به‌طوری‌که امروزه خلاقیت و نوآوری و ایجاد تغییر و دگرگونی مثبت در دانش‌آموزان امری مهم و ضروری به نظر می‌رسد (رحمانی زاده، ۱۳۹۵).

بسیاری از مسائلی که دانش‌آموزان در مدارس با آن‌ها مواجه می‌شوند از واقعیت گرفته شده و جواب‌های مختلفی دارند، درخواست از دانش‌آموزان برای یافتن چندین راه‌حل مستلزم تفکر، کاوش و خودآزمایی است و توانایی دانش‌آموزان در به‌کارگیری تفکر خلاق برای حل مسائل کلید موفقیت در زندگی‌شان خواهد بود (میتال و دیهار^۳، ۲۰۱۶). خلاقیت مقوله‌ای است که پرورش آن عمده‌تاً تحت تأثیر دو عامل است. یکی عامل درونی که به خصوصیات فردی افراد مربوط می‌شود و تحت تأثیر عوامل ژنتیکی فرد قرار دارد و دیگری عامل بیرونی که به عوامل محیطی و فرهنگی مربوط است و تحت تأثیر شرایط، مکان‌ها و ابزارها قرار دارد. به عبارت دیگر، اگر یک قطب خلاقیت را فعالیت ذهنی بدانیم باید قطب دیگر آن را عوامل اجتماعی و فرهنگی تلقی کنیم. با علم به تأثیرپذیری خلاقیت از عوامل محیطی و فرهنگی و با

1 Soh

2 Peng

3 Xia & Ran Creative thinking Mittal & Dhair

توجه به اینکه آموزش فعالیتی اکتسابی و فرهنگی است، با بهره‌گیری از روش‌ها و ابزارهای مناسب آموزشی می‌توانیم به پرورش قدرت آفرینندگی و خلاقیت در فراگیران بپردازیم؛ زیرا این نظام آموزشی است که به مثابه عاملی در رشد انسان باید فرصت بروز و تحول توانایی‌های بالقوه را برای انسان‌ها فراهم سازد (سودن و همکاران، ۲۰۱۵).